

İNSANİ YOKSULLUKLA MÜCADELEDE PROJE ÖRNEĞİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR UYGULAMA

Esra ACI¹, Funda H. SEZGİN²

¹Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F, İktisat Bölümü, Yardımcı Doçent Dr.

²Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni., Fen-Edebiyat.Fakültesi, İstatistik Bölümü, Yardımcı Doçent Dr.

AN EMPIRICAL STUDY ON A PROJECT EXAMPLE FIGHTING WITH THE HUMAN POVERTY

Abstract: Human poverty is a concept describing the people who are deprived of basic needs of social life along with a sustainable income. Human poverty is a multidimensional human development concept containing not only an increase in incomes but also a suitable education, a healthy life, a healthy environment enabling human to use their own creativity in all areas and guaranteed democratic rights. Maintaining democratization and strengthening civil society are among the basic elements of this approach. Our study dwells upon the Project of Humane which is an example of struggling against human poverty. The progress of unemployed and uneducated women- who are one of the target groups of the project- is examined on the basis of protection of human rights, strengthening democracy and civil society by chi-square and logistic regression analysis on collected statistical data through focus group meetings and face to face interviews.

Keywords: Human Poverty, Human Development, Governance, Non-Governmental Organizations, Logistic Regression Analysis.

İNSANİ YOKSULLUKLA MÜCADELEDE PROJE ÖRNEĞİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR UYGULAMA

Özet: İnsani yoksulluk, insanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan gelirin yanı sıra, toplumsal hayatın gerektirdiği temel imkanlardan yoksun olmasıdır. İnsani yoksulluk, insani gelişme anlayışına dayanmaktadır. İnsani gelişme, az gelişmiş ülkelerin gelişmişliklerini ifade etmede kullanılan ekonomik gelişme kavramından farklı olarak, toplumların yaşam kalitesinin iyileştirilmesini esas almaktadır. İnsani gelişme, gelir artışının ötesinde iyi bir eğitimi, sağlıklı bir yaşamı, insanın her alanda yaratıcılığını kullanmasına olanak sağlayan bir ortamı ve demokratik hakların güvence altına alınmasını kapsayan çok boyutlu bir kavramdır. Demokratikleşme, sivil toplumun yaygınlaştırılması, bu anlayışın temel öğeleri arasında yer almaktadır. Bu çalışmada, insani yoksullukla mücadele örneği olan İnsanca Yaşam Projesi ele alınmaktadır. Projenin hedef gruplarından biri olan işsiz ve eğitimsiz kadınların, insan haklarının korunması, demokrasinin geliştirilmesi ve sivil toplumun yaygınlaştırılması temelinde insani yoksulluğun giderilmesi açısından gelişimleri, yapılan anketler ve odak grup toplantıları sonucunda ulaşılan istatistiksel verilere dayandırılarak, ki-kare ve lojistik regresyon analizi çerçevesinde değerlendirilmiş, ayrıca sonuçlar yorumlanarak çıkarımlar sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnsani Yoksulluk, İnsani Gelişme, Yönetişim, Sivil Toplum Kuruluşları, Lojistik Regresyon Analizi

I. GİRİŞ

Yoksulluk ile ilgili pek çok kavram ve birçok farklı tanım bulunmakla birlikte yoksulluk kavramı, yoksulluğun temel göstergeleri olan ekonomik göstergeler ile sosyal ve siyasal göstergelerin dikkate alınması bakımından gelir ve insani yoksulluk olmak üzere iki açıdan ele alınmaktadır. Gelir yoksulluğu, insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli mal ve hizmetlere olan ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gelirlerinin olmaması durumudur ki, yoksulluğun ekonomik ve niceliksel boyutunu açıklamaktadır. Yoksulluğun niteliksel boyutunu dikkate alan ekonomik, sosyal ve siyasal göstergeler üzerinde yoğunlaşan yoksullukla insani yoksulluk kastedilmektedir. Bu çalışmanın konusu, insani yoksulluk kavramına dayanmaktadır. Çalışmanın kapsamı, insani yoksullukla

mücadelede, kavramın temel göstergelerinden olan demokratik hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet ve sivil toplumun yaygınlaşması göstergeleri ile sınırlı tutulmuştur. Bunun nedeni, çalışmanın saha araştırmasına konu olan İnsanca Yaşam Projesi'nin, söz konusu göstergeler üzerinden insani yoksullukla mücadele amacını taşıyan bir eğitim projesi olmasıdır. Proje kapsamında elde edilen verilere dayanarak yapılan istatistiksel analiz çerçevesinde, bir yandan, eğitim programlarının demokrasinin geliştirilmesi, cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi ve sivil toplumun yaygınlaştırılması adına ne derece etkili olduğu ortaya konmakta, öte yandan da yerel idare ile sivil toplum kuruluşları (STK) işbirliğine dayalı bir yönetim örneği olarak insani yoksullukla mücadeledeki işlevleri değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, ilk olarak, insani yoksulluk kavramı ve insani yoksullukla mücadele

konusu incelenmektedir. İkinci olarak, insani yoksullukla mücadeleye uygunluğu bakımından İnsanca Yaşam Projesinin içeriği ile ilgili bilgiler verilmektedir. Daha sonra, proje sonunda yapılan saha araştırmasından elde edilen istatistiksel veri ve bulgulardan hareketle oluşturulan lojistik regresyon analizi çerçevesinde, projenin insani yoksullukla mücadeledeki etkinliği sorgulanmaktadır. Son olarak, insani yoksullukla mücadele konusu ile ilgili, projenin değerlendirilmesinden hareketle genel bir sonuca ulaşılmaktadır.

II. İNSANİ YOKSULLUK KAVRAMI

Birleşmiş Milletler Kalkınma Örgütü'nün (UNDP) 1997 yılında yayınladığı İnsani Gelişme Raporu'nda ilk defa dile getirilen insani yoksulluk, insanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan gelirin yanısıra bireyin insan olarak toplumsal hayata katılabilmesi veya insanca yaşam için gerekli olan iktisadi, sosyal ve kültürel temel olanaklardan yoksun olması durumudur [1]. Daha açık bir ifade ile, yoksulluk, yalnızca gelir yoksulluğunu değil, aynı zamanda kötü sağlık koşullarını, cehaleti, sosyal hizmetlere ulaşmadaki yoksunluğu ve insanların yaşamlarını etkileyen süreçlere katılımlarına yönelik daha az fırsatları içeren çok boyutlu bir olgudur [2].

Gelir düzeyinin dikkate alınmadığı insani yoksulluk kavramı, temel olarak insanın yeterli sağlık hizmetlerine, temiz su kaynaklarına, eğitim hizmetlerine ve uzun bir yaşam sürme hakkına sahip olmaması olarak tanımlanmaktadır [3]. İnsani yoksulluğun sebepleri olan temel noktalar, en geniş kapsamlı olarak şöyle sıralanabilir:

- Eğitim, sağlık ve temiz içme suyuna ulaşmadaki yetersizlikler,
- Cinsiyet eşitsizlikleri, insan hakları ihlalleri, demokratik hak ve özgürlüklerin güvencede olmaması,
- Yoksullukla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının yeteri kadar yaygınlaşmamasıdır.

Bu noktada insani yoksulluk ölçütü olarak geliştirilen insani yoksulluk indeksi de, yaşam süresinin kısalığı, temel eğitim hizmetlerinden yoksunluk ve kamusal ve özel kaynaklara erişememe gibi insani gelişim açısından ortaya çıkan yoksunlukları, yoksulluğun boyutlarını ve bir anlamda insani gelişim dışında kalmış insanların oranını ölçmektedir [4].

İnsani yoksulluk kavramının ortaya çıkışı, aslında Amartya Sen'in "Yeterlilikler Yaklaşımı"na dayandırılmaktadır. Buna göre, yoksulluk kavramı yalnız maddi boyuttan ibaret olmayıp, insanın yetenekleri ve işlevselliği ile de ilgili bir kavramdır. Yoksulluğun gelir düzeyiyle sınırlı tanımlarını reddederek yoksulluğa

"yapabilirlik" kavramıyla yaklaşan Sen'e göre yapabilirlik; açlık, sağlıksızlık, cahillik, kötü barınma koşulları gibi, her insanın mutlaka kaçınmak isteyeceği durumlardan kaçınabilme yetisidir. Bu bağlamda "yapabilirlikten yoksunluk", yoksulluğun tanımı olarak ortaya çıkmaktadır [5].

Yoksulluğun insani boyutuna yapılan bu vurgu, gerek Dünya Bankası, UNDP ve diğer uluslararası kuruluşlar gerekse akademik çevreler tarafından 1990'lı yıllar boyunca da devam etmiştir. Yapılan çalışmalar genel olarak, ekonomik büyümeyi merkeze alan anlayışın tek başına yoksulluk sorununu çözemediği, sorunun insani boyutunun da dikkate alınması gerektiği düşüncesinden hareket etmekte, insani gelişme anlayışına dayandırılmaktadır. İnsani gelişme anlayışına göre gelir, insani gelişmişliğin göstergesi olarak önemlidir, ancak tek başına yeterli değildir. Bunun dışında, siyasi özgürlük, insan hakları, öz güven gibi unsurlar da önemlidir [6].

Bu bağlamda UNDP'nin 1993 yılı raporunda, insani gelişme, gelir artışının ötesinde insan mutluluğunu ve yaşam kalitesini, iyi bir eğitimi, sağlıklı ve uzun bir yaşamı; bu bağlamda insanın her alanda yaratıcılığını kullanmasına olanak sağlayan bir ortamı ve demokratik hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasını kapsayan çok boyutlu bir kavram olarak ele alınmıştır [7]. Demokratikleşme, sivil toplumun yaygınlaştırılması, yerel yönetimlere daha fazla sorumluluk verilmesi bu anlayışın temel göstergeleri arasında yer almaktadır. Benzer bir biçimde, Dünya Bankası yoksulluğun, yoksul insanların karar süreçlerine katılabilme ve verilen kararlardan etkilenebilme boyutuyla ilgilidir. 2000-2001 yılı Raporu'nda Dünya Bankası, yoksullukla mücadelede, yoksulların istihdam olanaklarının artırılması, fırsat eşitliklerinin, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlerinin sağlanması yanında, siyasal karar süreçlerine katılımlarının sağlanarak güçlendirilmeleri, toplumsal cinsiyet, etnik ve sosyal statüden kaynaklanan ayrımların kaldırılması gibi daha kapsamlı stratejileri öngörmektedir [8].

Uluslararası Para Fonu (IMF)'nun, günümüzde yoksullukla ilgili odak noktasının, sadece gelir yoksulluğu değil, daha uzun vadeli ve sürdürülebilir etki ortaya çıkarabilmek için koordineli çabaların, yoksulluğun bütün boyutlarına yöneldirilmesi gerektiği genel kabulüne dayanan görüşleri de aynı yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir [9]. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği de yoksulluğu, gelir yetersizliğinin ötesinde, tüm insan haklarının ihlal edilmesi noktasından hareketle tanımlamaktadır. Buna göre yoksulluk, "yeterli bir yaşam düzeyi ve diğer temel sivil, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal haklardan yararlanmak için gerekli olan kaynaklardan, olanaklardan, tercihlerden, güvenlikten ve güçten sürekli olarak yoksun olma durumu" olarak tanımlanmaktadır [10].

Yoksulluğun insani boyutuna yönelik akademik çevrelerin vurgusu ise, ekonomik büyümeyi merkeze alan yaklaşım ve uygulamaların insanı ve doğayı tahrip etmesi sonucu insani gelişme anlayışına doğru bir yönelişe neden olmuş; ekoloji hareketi, kadın hareketi, katılımcı kalkınma anlayışı, endojen kalkınma, demokratikleşme hareketi, sivil toplumun gelişimi gibi pek çok yaklaşımın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Böylece gelişme, sadece piyasa ve devletin önemli rol oynadığı bir süreç olmaktan çıkıp, sivil toplumun da söz sahibi olduğu, bu anlamda katılımcı gelişme sürecinin gerçekleştiği bir anlayışa doğru yönelmiştir [11]. Örneğin, Brezilya gibi pek çok ülkede STK'lar arasında benimsenen ve "Bilinçlenme" olarak dile getirilen yaklaşım, sadece yaşam standartlarının iyileştirilmesini değil, aynı zamanda önemli bir kavram olan yoksul kesimlerin ekonomik ve politik sömürüyü önlemek üzere örgütlenme bilincine ulaşmaları gereğini ileri sürmektedir. Buna göre bilinçlenme, politik eğitime, sosyal örgütlenmeye ve geniş halk katılımına dayalı politika anlayışından oluşan çok daha geniş kapsamlı bir yaklaşımdır [12]. Gelişmenin eşit olarak paylaşılmasının hedeflendiği böyle bir yaklaşımda, bireylerin kendilerini etkileyen kararlara katılımını sağlamak üzere STK'ların devlet ile işbirliğine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır [13]. Yoksul kesimlerin yoksullukla mücadelede karar süreçlerine katılmalarının sağlanması, bu mücadelenin başarısının en önemli koşullarından birisi olarak gösterilmektedir. Bu yolla, yoksulluğa yol açan unsurların ve yoksulların ihtiyaçlarının daha iyi belirleneceği, politikaları uygulayanlarla yoksullar arasındaki iletişimin artacağı, projelerin yoksulların gereksinimlerine daha uygun tasarlanabileceği, yetkilerin merkezden, yerel koşullar hakkında daha bilgili olanlara doğru kayacağı ileri sürülmektedir [14]. Yoksullukla mücadele programlarının oluşturulmasında, yoksulların örgütlenebilmelerini ve seslerini duyurmalarını sağlayacak demokratikleşme süreci, en önemli koşul olarak gösterilmektedir [15]. Nitekim UNDP'nin İnsani Gelişme Raporları'nda dile getirilen insani yoksulluk kavramında, yoksulluğun önlenmesinde devlet ve STK işbirliği öne sürülmekte, STK'ların yoksulluğu önlemeye dönük uygulamalarda etkin rol oynayabilecekleri vurgulanmaktadır [16].

Sonuç olarak; yoksulluğun sadece parasal gelirin azalmasıyla ölçülen bir olgu olmadığı, sosyal hakların azalmasının da yoksulluk olarak öne çıktığı kabul edilmektedir. Etkileri daha kalıcı olabilen ve uzun vadede eşitsizliklerin yeniden doğmasına olanak sağlayan bir yoksullaşma söz konusudur [17]. Dolayısıyla, insani yoksulluk, yoksullaşma kavramı ile yakından ilişkilidir. Özellikle göçün kontrol edilememesi ile büyük şehirlerde sosyo-ekonomik yaşam şartlarının son derece geri kaldığı alanların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sağlıksız barınma, yetersiz eğitim koşulları, geri sosyo-ekonomik koşullar, aile içi şiddete ve cinsel istismara maruz kalma, yasal haklarını, demokratik hak ve özgürlüklerini

bilme/kullanma, karar süreçlerine katılma gibi temel gereksinimlerden yoksunluk ile ilişkilendirilmektedir.

Bu bağlamda, çalışmaya konu olan İnsanca Yaşam Projesi demokrasinin geliştirilmesi, insan haklarının korunması ve katılımın sağlanmasına dönük bilinç kazandırma anlamında bir insani yoksullukla mücadele projesidir.

III. İNSANCA YAŞAM PROJESİ

İnsanca Yaşam Projesi, Kadıköy Belediyesi bünyesinde, gönüllülerin desteği ile 1994 yılında kurulmuş olan Aile Danışma Merkezleri'nin (ADM), yerel halkın ihtiyaçlarını belirleme amacıyla yürüttüğü çalışmalardan yola çıkılarak oluşturulmuş, toplumsal hedefleri ön planda tutan bir projedir. Avrupa Birliği (AB)'nin finansal desteğiyle, Kadıköy Belediyesi, Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı (KEDV), İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), Türkiye Sakatlar Derneği İstanbul Şubesi (TSD)'nin katkılarıyla, 2002 yılında başlayıp otuz ay süren projenin hedefi, demokrasinin geliştirilmesi ve insan haklarının korunması konusunda toplumsal aktörlerin işbirliğiyle demokrasi, insan hakları, kadın hakları, engelli, çocuk hakları konularında toplumun bilinçlendirilmesi ve işbirliğinin sağlanması için eğitim vermesidir.

Proje, konunun uzmanları tarafından ilgili toplumsal aktörlere, ADM'lerde verilen seminer, atölye çalışması, konferanslar ve diğer destekleyici eğitimler ve ortak çalışmalar yoluyla, toplumsal aktörlerin sorun üzerindeki bilincini uyandırarak, insan haklarının korunması, demokrasinin geliştirilmesi ve katılımın sağlanması için en iyi uygulamaları araştırmayı hedeflemiştir. Söz konusu toplumsal aktörler, yerel düzeyde insan hakları, demokrasi, toplumsal ve cinsel ayrımcılık konularında çalışma yapan STK'lar, kamuoyu gündemini etkileyebilecek ve değiştirebilecek hukukçu, medya mensubu, öğretmen, polis, muhtar, imam gibi meslek mensupları, insan hakları ihlalleri ile yüzyüze gelen, işsiz ve eğitimsiz kadınlar başta olmak üzere, engelliler, cinsel ayrımcılığa uğrayan mağdurlardan oluşmaktadır.

Proje bulgularının ve insani yoksullukla mücadeledeki etkinliğinin değerlendirilmesi için eğitim sonrası projenin en büyük hedef kitlesi olan işsiz ve eğitimsiz kadınlar üzerinde bir saha araştırması yapılmıştır [18,19]. Bu çalışmanın ortaya koyduğu istatistiksel analiz, söz konusu saha araştırmasından elde edilen verilere dayanmaktadır. Analiz sonucunda, hem işsiz ve eğitimsiz kadınlar için bir insani yoksulluk profili çıkartılmış, hem de verilen eğitimlerin etkinliği ve ADM'lerin işlevselliğinden hareketle insani yoksullukla mücadeleye ilişkin politika üretmeye imkan verecek sonuçlar elde edilmiştir.

IV. İSTATİSTİKSEL ANALİZ

IV.1. Veri Toplama Yöntemi

Veriler, proje kapsamındaki ADM'lerde gerçekleştirilen eğitimlere en az bir yıl ve üzeri sürede katılımcı olan, işsiz ve eğitimsiz kadınlarla yapılan yüzyüze anket ve beş kişiden oluşan toplam dört odak grup ile görüşmeler sonucunda elde edilmiştir.

IV.2. Örneklem Yöntemi

Araştırma, ADM'lere gelen işsiz ve eğitimsiz kadın profiline uygun kadınları içermektedir. Sayısı oldukça fazla olan bu kadınlar arasından rassal örnekleme ile 130 kadın seçilmiş ve bunların içinden bir yıldan az veya henüz yeni hizmet/egitim alanlar dışarıda bırakılarak toplam 100 kadına anketler uygulanmıştır. Anket formu, demografik özellikler ile insan hakları ihlali, demokrasi bilinci, sivil toplumun önemi gibi sosyal içerikli soruların olduğu bölümde parametrik, ADM'lerin işlevselliğine ilişkin soruların olduğu bölümde ise, beşli Likert Ölçeği biçiminde non-parametrik düzende hazırlanmıştır.

Eleman: ADM'lerde eğitime katılan işsiz ve eğitimsiz kadınlar

Birim: Kadıköy Belediyesi Aile Danışma Merkezleri

Kapsam: ADM'lerdeki eğitime en az bir yıl süreyle katılan kadınlar

Zaman: İki hafta boyunca çalışma saatleri içinde rasgele seçilmiş zaman dilimleri

IV.3. Anketin Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik, araştırmaların tutarlılığını ve etkinliğini bazı güvenilirlik testlerinin sonuçlarına göre değerlendirmektir. En çok kullanılan testler, Cronbach Alpha, Split Half, Parallel ve Strict Parallel olarak sayılabilir. Cronbach Alpha değerinin %60'ı geçmesi anketin başarılı olduğunun göstergesidir. Bazı araştırmacılar ise, %75'i geçmesini temel almaktadırlar. Diğer kriterlerin de %70'i geçmesi anketin iç tutarlılığının sağlandığını ve çıkarımlara güvenebileceğini ortaya koymaktadır [20]. Tablo.1'de görüleceği gibi, belirtilen ve olması istenen yüzde değerlerini her bir güven kriteri geçmiştir. 100 kişilik örneklemin sonuçlarının tutarlı ve güvenilir olduğu böylece belirlenerek, yüksek güvenilirlik değerleri elde edilmiştir. Her bir güvenilirlik kriteri %70 değerini aştığı için, kişilerle yapılan anketin başarılı olduğu, anketin kendi içinde tutarlı olduğu, elde edilecek sonuçların gerçekleri yansıtacağı ortaya konulmuştur.

Tablo.1. Anketin Güvenilirlik Test Sonuçları

Test Adı	Güvenilirlik Sonuçları
Cronbach-Alpha	0.898
Split Half	0.889-0.892
Parallel	0.879
Strict Parallel	0.887

IV.4. Verilerin Analizi

Çalışmanın ilk aşamasında verilere ilişkin frekans bilgileri sunulmuştur. Daha sonra, ki-kare analizi sonuçları yorumlanarak bir lojistik regresyon modeli oluşturulmuştur. Frekans dağılım bilgileri Tablo.2'de verilmiştir.

Görüşülen kadınların %30'u 40-49 yaş grubu, %29'u ise 31-39 yaş grubuna sahiptir. 50 yaş ve üzeri %23, 21-30 yaş arası %17 ve sadece %1 oranında 20 yaş ve altı kadınlar ankete katılmıştır. Dolayısıyla, orta yaş ve üzeri kadınlar ankette ağırlıklı yaş ortalamasını oluşturmaktadır. Bunun nedeni, genç kadınların henüz ADM'lere gidebilecek tecrübe ve yeterlilikte olmayışı, daha fazla çile çeken orta yaş ve üzeri kadınların gençlere oranla daha fazla çare arayışı içinde ve daha tahammülsüz olmalarıdır. Odak görüşmelerde kadınlar, özellikle bu durumu dile getirmişlerdir.

Ankete katılanların eğitim durumu; %39'u hiç okula gitmemiş, %39'u ilkökul mezunu, %15'i ilkökul terk, %4'ü lise terk, %2'si ortaokul mezunu ve %1'i ortaokul terk olarak belirlenmiştir. Ortaokula hiç gitmemiş dolayısıyla eğitimsiz kadınların oranı %93'e ulaşan yüksek bir değere sahiptir. Medeni durum dağılımı ise; %83'ü evli, %8'i dul, %4'ü terk edilmiş, %4'ü bekar ve %1'i boşanmış durumdadır. Görüşülen kadınların %30'u iki çocuk, %24'ü üç çocuk, %18'i beş ve üzeri %14'ü dört çocuk ve sadece %8'inin bir çocuğu olduğu anlaşılmıştır. Böylece, üç ve üzeri çocuk sahibi olan kadınların oranı %56 olup yarıdan fazladır.

Kadınların %90 gibi çok önemli oranı ciddi parasal sorunlar yaşamaktadır. Sadece %4'ü yaşamadığını söylerken, %6'sı ise bazen yaşayıp bazen yaşamadığı için "bilemiyorum" biçiminde cevap vermiştir. Gerek kadınların bir işte çalışmıyor olmaları, gerekse eşlerin %49'unun işsiz olmaları ve %9'unun emekli aylığı ile geçinmek zorunda olmaları gözönüne alındığında yaşanan parasal sorunun büyüklüğü ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, odak grup toplantılarında yapılan görüşmelerde eşi çalışan kadınlar, eşlerinin son altı ay ile bir yıl içerisinde iş bulduklarını dile getirmişlerdir. Böylece, eşi çalışan kadınlar grubunun aslında süreklilik göstermeyen bir gelir akışı içinde yaşadığı anlaşılmıştır.

Tablo.2. Demografik ve Sosyal Özelliklere İlişkin Bilgiler

Değişkenler	Frekans	%	Değişkenler	Frekans	%		
Yaş	< 20 yaş	1	1.0	Çocuk Sayısı	1	8	8.0
	21-30 yaş	17	17.0		2	30	30.0
	31-39 yaş	29	29.0		3	24	24.0
	40-49 yaş	30	30.0		4	14	14.0
	50 ve üzeri	23	23.0		5 ve üzeri	18	18.0
	Toplam	100	100.0		Çocuğum yok	6	6.0
Medeni Durum	Bekar	4	4.0	Toplam	100	100.0	
	Evli	83	83.0	Aile içi şiddet	Evet	69	69.0
	Boşanmış	1	1.0	Yaşama	Hayır	31	31.0
	Dul	8	8.0	Toplam	100	100.0	
	Terkedilen	4	4.0	Parasal sorun	Evet	90	90.0
	Toplam	100	100.0	Varlığı	Hayır	10	10.0
Eğitim	İlkokul terk	15	15.0	Toplam	100	100.0	
	İlkokul mezun	39	39.0	Aile içi	Evet	32	32.0
	Ortaokul terk	1	1.0	kararlarda söz	Hayır	68	68.0
	Ortaokul mezun	2	2.0	Toplam	100	100.0	
	Lise terk	4	4.0	Bireysel olarak	Evet	12	12.0
	Okula gitmemiş	39	39.0	yasal haklarını	Hayır	88	88.0
	Toplam	100	100.0	Bilmek	Toplam	100	100.0

Kadınların %69'u şiddet gördüklerini ifade ederken, %31'i ise yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Şiddete uğrayan kadınlar, sadece fiziksel değil, aynı zamanda uygunsuz ve aşağılayıcı laflarla kavgaya maruz kalan ve kendileri dışında diğer aile fertleri içinde de şiddete tanık olan bir durumdadır. Odak sorgulamada şiddet yaşamadığını söyleyen kadınların 40-50 yaş grubu olduğu belirlenmiştir. Şiddet gören kadınların %19'u bu konudaki yasal haklarını bildiklerini söylemişlerdir. Yapılan odak görüşmelerde söz konusu haklarını ADM'lerden öğrendikleri anlaşılmaktadır. Genel anlamda %88'i haklarını bilmediğini ve bunun içinden %9'u yeni göç ettikleri için yol iz bilmediklerini ifade etmişlerdir. Yasal haklarını bilen kadınlar, eşlerinden ve çevreden baskı göreceğinden korkarak, aile düzenlerinin bozulmaması için herhangi bir kurumdan yardım almadıklarını, sessiz kalmayı tercih ettiklerini ifade

etmiştir. Görüşülen kadınların %68'i aile içi kararlarda söz sahibi değildir. Ancak %32'lik bir grup yaşlarının ilerlemesi dolayısıyla aile içi kararlarda söz hakkının doğduğunu belirtmiştir.

Bu bilgiler ışığında, ADM'lerde verilen eğitimin ve bilinçlendirmenin önemi ortaya çıkmaktadır ki, bu durum çok daha fazla kadına ulaşılması halinde alınacak sonucun etkinliğini göstermektedir. Kadınların %25'i gelecekte umutlu iken, %75'nin gelecekte beklentisi kalmamış durumdadır. Yapılan odak toplantılarında umutsuzluğun başlıca nedeninin, bir mesleğe sahip olmadıkları için işsiz olmaları, parasal sıkıntılar, haklarını koruyamama-kollayamama, ülkenin geleceğinden de umutlu olamama biçiminde özetlenebilir. Çoğunluğu depresyon yaşayan bu kadınların klinik düzeyde ciddi bir karamsarlık içinde olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak insani yoksulluk açısından, orta yaş ve üzeri, eğitimsiz,

dul, boşanmış veya eşi tarafından terk edilmiş, en az 3 çocuklu, sağlık güvencesi olmayan, ciddi parasal sorun yaşayan, aile içi şiddet gören, aile içi kararlarda söz hakkı olmayan, yasal hakları konusunda bilinçsiz bir kadın profili ortaya çıkmaktadır.

Likert Ölçeği kullanılan yanıtlar, tamamen katılıyorum için 1, katılıyorum için 2, kararsızım için 3, katılmıyorum için 4 ve hiç katılmıyorum için 5 olarak kodlanmıştır.

Tablo.3'den görüleceği gibi, verilen yanıtlar "tamamen katılıyorum" ve "katılıyorum" yönünde yüzde ağırlığa sahiptir. Bu sonuç, verilen eğitimlerin kadınların, demokrasi ve insan hakları, sivil toplum konularında bilinç düzeylerini yükselttiğini göstermektedir. Ayrıca ADM'lerin sadece birer maddi yardım kurumu olmadıklarını, aynı zamanda kadınların, yalnız ve çaresiz olmadıkları, kendilerini sorunlarla başa çıkabilecek durumda hissetmeleri konusunda diğer kadınlarla ilişkiye geçerek; yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma, diğer bir deyişle, gönüllülük ve katılımcılık anlamında da önemli işlevler üstlendiklerini ortaya koymaktadır.

IV.4.1. Ki-Kare Analizi

Çalışmada, ADM'lerdeki eğitimlerden memnuniyeti etkileyen faktörleri belirlemek ve ayrıca lojistik regresyon analizi için bağımsız değişken seçiminde yol gösterici olması açısından etkileyici olduğu düşünülen değişkenlere ki-kare analizi uygulanmıştır. Ki-kare sonuçlarına göre, ADM eğitimlerinden memnuniyet açısından; yaş ($p = 0.000$), eğitim düzeyi ($p = 0.001$), çocuk sayısı ($p = 0.025$), aile içi şiddet yaşama ($p = 0.000$), parasal sorun varlığı ($p = 0.003$), aile içi kararlarda söz hakkı olması ($p = 0.0028$), yasal haklarını bilmek ($p = 0.004$) değerlerini alarak, $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamlı ilişkiye sahiptirler. Sadece medeni durum ($p = 0.65$) değeriyle anlamlı bir ilişki vermemiştir. Böylece, lojistik regresyon modeli medeni durum değişkeni dışarıda bırakılarak oluşturulacaktır. Ankete katılan kadınlar ağırlıklı olarak evli olmalarına rağmen, dul veya boşanmış olanlar da parasal imkansızlıklar, sağlıkla ilgili şikayetler, eğitim fırsatlarının yetersiz olması gibi benzer problemleri yaşamaktadır. Medeni durum değişkeninin ADM'lerin eğitimlerinden memnuniyet açısından bir fark yaratmaması ve ilişkili olmayışı doğal bir sonuçtur.

Tablo.3. ADM İşleyişine Yönelik Frekans Dağılım Yüzde Değerleri Tablosu

Değerlendirme Soruları	Değerlendirme					Ortalama
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	
ADM'lerdeki eğitimlerden yeterince fayda sağladım	43	33	4	13	7	2.02
Profesyonel ve gönüllü hizmet veren personel her açıdan yeterlidir	54	33	3	7	3	2.10
Profesyonel ve gönüllü hizmet veren personel, kadın bakış açısına sahip anlayışlı ve sefkatlidir	58	32	3	5	2	2.12
Projeden edindiğim bilgiler demokrasi ve insan haklarının korunması kavramlarını tanımama ve benimsememe yardımcı oldu	62	27	2	5	4	1.98
ADM'lerdeki eğitimlere devam etmek istiyorum	77	18	3	1	1	1.99
Kendimi maddi/manevi sorunlarla başa çıkabilecek durumda hissediyorum	55	25	10	4	6	2.09
ADM'deki eğitimlerden edinemediğim bazı eksikliklerim olduğuna inanıyorum	23	59	7	7	4	2.21
Diğer kadınlarla iyi ilişkiler ve dostluklar kurabildiğime inanıyorum	58	29	7	6	0	2.04
Kadına yardımcı olabilecek kurum sayısı yetersizdir	66	26	4	4	0	1.87
ADM eğitimlerinden ve yönetiminden memnun kaldım	47	36	0	12	5	2.12
Gerçek ihtiyaçlarımı karşılayacak eğitimi aldım	20	25	27	20	8	3.32
ADM'ye ulaşmada ve destek alma talebimde bürokrasi engeli veya herhangi bir sorunla karşılaşmadım	79	13	4	1	3	1.75

IV.4.2. Lojistik Regresyon Analizi

Sosyal bilimlerde özellikle sosyo-ekonomik araştırmalarda, incelenen değişkenlerin bazıları nicel ölçülmekle beraber, bazıları da olumlu-olumsuz, başarılı-başarısız, evet-hayır gibi iki şıklı verilerden oluşmaktadır. İki şıklı veriler, kategorik verilerin en yaygın olarak kullanılan şeklidir. Bağımlı değişkenin iki şıklı kategorik veriler olması durumunda açıklayıcı değişkenle (veya değişkenlerle) bağımlı değişken arasındaki sebep-sonuç ilişkisini incelerken lojistik regresyon analizi kullanılır [21]. Lojistik regresyon modelinde açıklayıcı değişkenlerin hepsinin veya bazılarının sürekli ya da kategorik değişkenler olması bir zorunluluk olmayıp yapılan araştırmalarda daha çok sürekli değişkenlerin tercih edilmesi önerilmektedir [22].

Lojistik regresyon analizi bir kısım varsayımların (normallik, ortak kovaryansa sahip olma gibi) sağlanamaması durumunda diskriminant analizi ve çapraz tablolara alternatif bir yöntemdir. Bağımlı değişkenin 0 ve 1 gibi ikili ya da ikiden çok düzey içeren kesikli değişken olması durumunda, normallik varsayımının sağlanması şartı olmadığı için rahatlıkla kullanılabilir. Ayrıca elde edilen modelin matematiksel olarak çok esnek olması ve kolay yorumlanabilir olması bu yöntemle olan ilgiyi artırmaktadır [23].

Lojistik regresyon modeli, odss oranına (*odds ratio*) dayanır. Odds oranı, bir olayın gerçekleşmesi olasılığı ile aynı olayın gerçekleşmemesi olasılığını karşılaştırır. Odds oranının doğal logaritması alınarak elde edilen lojistik regresyon modelinin parametreleri analitik olarak tahmin edilemediği için iteratif bir yöntem olan en yüksek olabilirlik (*maximum likelihood*) tekniği yaygın olarak kullanılır [24]. Lojistik regresyonda bağımlı değişken üzerinde açıklayıcı değişkenlerin etkileri olasılık olarak elde edilerek, her bir parametrenin $\text{Exp}(\beta)$ değerleri odds oranı olarak ele alınır. Böylece $\text{Exp}(\beta_p)$ değeri, Y değişkeninin X_p değişkeninin etkisi ile kaç kat daha fazla ya da yüzde kaç oranında fazla gözlenme olasılığına sahip olduğunu belirtir. β_p katsayısının önemliliği aynı zamanda $\text{Exp}(\beta_p)$ 'nin de önemliliği olarak değerlendirilir [25]. İki değişkenli lojistik regresyon modeli,

$$P(Y) = \frac{\exp(\beta_0 + \beta_1 X)}{1 + \exp(\beta_0 + \beta_1 X)} = \frac{1}{1 + \exp(-\beta_0 - \beta_1 X)} \quad (1)$$

şeklinde yazılır. Odds oranı = $P(Y) / Q(Y)$ şeklinde hesaplanmaktadır. Buradan yola çıkarak, çok değişkenli lojistik regresyon modeli katsayıları,

$$\ln\left(\frac{P(Y)}{Q(Y)}\right) = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_p X_p \quad (2)$$

biçiminde ifade edilir. Katsayılar için genel olarak,

$$\frac{P(Y)}{Q(Y)} = e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_p X_p} = e^{\beta_0} e^{\beta_1 X_1} e^{\beta_2 X_2} \dots e^{\beta_p X_p} \quad (3)$$

ifadesi yazılabilir. Burada $Q(Y)$,

$$Q(Y) = 1 - P(Y) \quad (4)$$

biçiminde tanımlanır.

Lojistik regresyon analizi, bağımlı değişkenin tahmini değerlerini olasılık olarak hesaplayarak, olasılık kurallarına uygun sınıflama yapma imkanı veren önemli bir yöntemdir [25]. Çalışmada, ADM'lerde verilen eğitimlerden memnuniyeti, dolayısıyla ADM'lerin işlevselliğini etkileyen faktörlerin belirlenmesi için lojistik regresyon analizi uygulanmıştır. Bağımlı değişken, memnun olma durumu için 0 ve memnun olmama için 1 değeri verilerek belirlenmiştir. Tablo.3'de görüleceği üzere eğitimlerden memnuniyet önermesi için kararsızım cevabı verilmemiştir. Böylece "tamamen katılıyorum" ve "katılıyorum" yanıtları birleştirilerek 0 değerini, "katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" yanıtları birleştirilerek 1 değerini alarak bağımlı değişken oluşturulmuştur. Memnuniyet üzerinde etkili olduğu düşünülen ve ki-kare analizi sonucunda istatistiksel anlamlı ilişki elde edilen yaş, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, aile içi şiddet yaşama, parasal sorun varlığı, aile içi kararlarda söz hakkının olması, yasal hakların bilinmesi ise açıklayıcı değişken olarak ele alınmıştır. SPSS 11.5 paket programı yardımıyla İleri Wald (Forward Wald) metodu seçilmiştir.

Lojistik regresyon analizinde -2 Log Likelihood değeri (-2LL), tahmin edilen modelin verilere uygunluğunun bir göstergesidir. Wald istatistiği ise, bir katsayının anlamlı olup olmadığını ortaya koyar. Model ki-kare değeri istatistiksel olarak anlamlı ise, açıklayıcı değişken katsayılarının sıfır olduğu hipotezi red edilir ve bağımsız değişkenler sadece sabit terimli bir modelden daha iyi bir kestirim sağlar. Model sonuçlarında, -2 Log Likelihood değeri 404.523, Cox & Snell R^2 değeri 0.683, Nagelkerke R^2 değeri 0.75 olarak elde edilmiştir. Ayrıca, ki-kare test istatistiği 97.235 ve p değeri 0.0029 olduğundan modelin uyum iyiliğinin sağlandığı anlaşılmıştır. Lojistik regresyon sonuçları Tablo.4'de verilmiştir.

Tablo 4. Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	$\hat{\beta}$	SE ($\hat{\beta}$)	P değeri	Wald	Exp ($\hat{\beta}$)
<i>Sabit değer</i>	-2.794	2.313	0.227	1.459	0.061
<i>Yaş</i>	0.161	0.193	0.023	0.694	1.174
<i>Eğitim</i>	-0.554	0.195	0.005	8.031	0.575
<i>Çocuk sayısı</i>	1.437	0.640	0.025	5.037	4.207
<i>Aile içi şiddet yaşama</i>	1.825	0.842	0.030	4.704	6.204
<i>Parasal sorun</i>	2.133	0.825	0.010	6.688	8.439
<i>Aile kararlarında söz hakkı</i>	1.314	0.562	0.019	5.466	3.721
<i>Yasal hakları bilmek</i>	0.944	0.445	0.034	4.496	2.571

Gruplandırma tablosu (Tablo.5) incelendiğinde modelde doğru atama oranı %95 olarak görülmektedir. Böylece model sonucunda, toplam 100 deneğin %95'i doğru tahmin edilmiştir. Modelin güvenilirliği ve ayımsamadaki başarısı açısından bu değer tatmin edicidir. Odds oranı yani; Exp(β) değeri 1'e yakın değişkenler bağımlı değişkenin değişimine önemli etkide bulunan etkenler değildir. Bu değişkenlerin katsayıları istatistik anlamlı değilse önemli bir risk faktörü olmadığı anlaşılır. Eğer Odds oranı değerleri 1'den büyük ve katsayı anlamlı ise, etkenin önemli bir risk faktörü olduğu yorumu yapılır. Çalışmada, ADM'lerdeki eğitimlerden memnuniyete yönelik anlamlı risk faktörleri elde etmek amacıyla oluşturulan lojistik regresyon modeli sonucunda, analize alınan bütün açıklayıcı değişkenler %5 önem seviyesinde $p < 0.05$ olduğundan istatistiksel olarak anlamlı ve önemli bulunmuştur.

Tablo 5. Lojistik Regresyon Gruplama Tablosu

Gözlenen	Kestirilen		Doğru Gruplanan
	0 (memnun)	1 (memnun değil)	
0 (memnun)	95	0	%100
1 (memnun değil)	5	0	%0
Toplam			%95

Buna göre; ADM'lerdeki eğitimlerden faydalanan kadınların yaşı hizmet memnuniyet olasılığını yaklaşık 1.2 kat arttırmaktadır. Yaş ilerledikçe memnuniyetin artış

nedeni, ADM lere gelen kadınların orta yaş seviyesinde olup, ancak bu yaşlarda bilinçlenip bir çıkış yolu aramalarıdır. Dolayısıyla, odak görüşmeler yaş arttıkça ADM hizmet çeşitliliğinden faydalanma bilincinin yükseldiğini göstermiştir. Buna karşılık, genç yaşlarda tecrübesizlik ve yol-iz bilmeme nedeniyle hizmet alma talebi daha düşüktür. Ayrıca, genç kadınların bir işte çalışıyor olmaları ve sorunlarıyla başedebilme anlamında kendilerine daha fazla güvenmeleri de söz konusudur. Eğitim düzeyi hizmet memnuniyet olasılığını yaklaşık 0.6 kat azaltmaktadır. Bunun nedeni, eğitim düzeyi arttıkça kadınların kendilerine bireysel olarak çözüm üretebilmesi, bu tarz merkezlere ihtiyaçlarının kalmayışı olarak ifade edilebilir. Merkeze gelen kadınların eğitim ortalaması ilkökul düzeyindedir. O halde, bu kadınların çaresizliğinin nedeninin en önemli boyutundan biri düşük eğitim düzeyi olmaktadır. Eğitim arttıkça ADM'lere yönelik doğal olarak düşecektir. Çünkü, eğitim düzeyi düşük olan kadınlar, ADM'lerin verdiği sosyal içerikli eğitimler sayesinde aile içi şiddet durumunda ne yapacaklarını öğrenmekte, kendilerine olan güvenleri artmakta, haklarını nasıl arayacaklarını bilmektedirler. Buradan da anlaşılmaktadır ki; ADM'lerin etkinliği, aile içi şiddete karşı kadınların haklarının öğretilmesi noktasında bilgilendirilmesiyle doğru orantılı olarak artmaktadır. Çocuk sayısı hizmet memnuniyet olasılığını 4.2 kat arttırmaktadır. Çocuk sayısı arttıkça ADM eğitimlerine ve eğitim çeşitliliğine talep artmaktadır. Diğer bir boyut ise, çocuk sayısı arttıkça kadınların sağlık sorunlarının da artış göstermesi nedeniyle sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyulmasıdır. Hem çocukların eğitim giderlerine katkı hem yiyecek ve yakacak yardımı hem de sağlık hizmeti ihtiyacı sonucunda bunların karşılanması ADM memnuniyet olasılığını arttırmaktadır.

Aile içi şiddet hizmet memnuniyet olasılığını 6.2 kat arttırmaktadır. Bu kurumlara gelen kadınlar hem bilinçlenmekte hem de güven kazanmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınlar ADM'lerdeki eğitimlerden faydalanarak demokratik hak ve özgürlüklerini öğrenmişlerdir. Parasal sorunun varlığı memnuniyet olasılığını 8.4 kat arttırmaktadır. En yüksek artış oranı bu değişkene aittir. Merkezlere gelen kadınlar ciddi parasal sorunlar içindedir. Bu durum yoksulluğun insani boyutuyla birlikte gelir boyutunun hala son derece önemli olduğunu göstermektedir. Çünkü kadınların bir bölümü parasal sorunlarına çözüm bulmak beklentisi ile de bu merkezlere gitmişlerdir.

Aile içi kararlarda söz hakkının olması memnuniyet olasılığını yaklaşık 3.7 kat arttırmaktadır. Kadınların aile içindeki karar süreçlerinde birey olarak tavır alamadıkları ve dışlanmış bir şekilde yaşamak zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Odak görüşmelerde kadınların haklarını bu merkezlerde öğrendiği ve aile içindeki tutumlarının farklılaşması nedeniyle daha fazla söz sahibi olma yönünde haklarını öğrendikleri anlaşılmıştır. Yasal haklarını bilme ise, memnuniyet

olasılığını yaklaşık 2.6 kat arttırmaktadır. ADM'lerden yasal hakları konusunda bilgi alan kadınların, bilinçlendikleri ölçüde, güven ve memnuniyetlerinin de arttığı görülmektedir.

Lojistik regresyon analizinin sonucunda, eğitime katılanların çoğunluğunun; orta yaş ve üzeri, eğitim düzeyi düşük, meslek sahibi olmayan ve ciddi parasal sorun yaşayan kadınlardan oluşması durumunda ADM'lerin daha etkin çalıştığı görülmektedir. Aile içi şiddet yaşayan ve aile içi kararlarda yeterince söz hakkı olmayan bu kadın profili, verilen eğitimler sayesinde yasal haklarını öğrenip bilinçlenmekte, karar sürecine daha fazla katılma cesareti göstermektedir. Bu ise, ADM'ler örneğinden hareketle, tüm toplumsal aktörlerin işbirliği halinde insani yoksullukla mücadelede yol alınabileceğini ortaya koymaktadır.

V. SONUÇ

İnsanca Yaşam Projesi, yerel yönetim ve gönüllü işbirliğine ve mağdurların katılımına dayalı bir yönetim modeli olarak, demokrasinin geliştirilmesi, insan haklarının korunması ve sivil toplumun yaygınlaştırılması bağlamında, insani yoksullukla mücadelede iyimser sonuçlar ve ileriye dönük dersler veren bir projedir. Öncelikle, çalışmanın dayandığı istatistiksel analiz, mağdurların, “kadın hakları, insan hakları, gönüllülük, katılımcılık, sivil toplum, demokratik hak ve özgürlükler” gibi, insani yoksulluk göstergelerini ilk defa aldıkları eğitimlerde duyduklarını ortaya koyması bakımından anlamlıdır. Öte yandan, gelir yoksulluğunun büyüklüğü dikkate alındığında, bu tür işbirliği örneklerinin, sadece maddi yardım fırsatı olarak algılanması ve görev alanlarının aşırı genişleyerek, “bilinçlendirme-bilgilendirme-eğitim” kurumu olma işlevlerinin, gerçek toplumsal etkinliklerinin azalması tehlikesi söz konusu olmaktadır. Yoksulluğun insani boyutunun dikkate alınmaması halinde, uzun vadeli ve kalıcı etkiler yaratacak politikaların üretilme şansı da zayıflamaktadır. Bu noktada, gelir yoksulluğundan ziyade, insani yoksullukla mücadeleyi odak noktası alan eğitim programlarının sürdürülebilirliği önem kazanmaktadır. Ayrıca bu tür oluşumların, asli toplumsal işlevlerini daha geniş kitlelere yaymaları, STK'larla işbirliği yollarını geliştirmeleri, kurumsal tanıtıma yönelmeleri gerekir. Bu işbirliği, insani yoksul profiline sahip mağdurların, sivil toplum, gönüllülük bilincinin yerleştirilmesi, çalışma hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, aile içi şiddete karşı kadın ve insan hakları, yerel düzeyde kararlara katılım hakları gibi konularda bilinçlendirilmelerine dönük olarak yürütülmelidir. Başka bir ifade ile insani yoksullukla mücadelede, “yerel yönetim-sivil toplum kuruluşları-mağdurlar” arasında, gerek sorunların belirlenmesi gerekse çözümlerin üretilmesi aşamalarında işbirliğinin sürekliliği esas olmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] UNDP. (1997). *Human Development Report*. (<http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1997>). [20.11.2008].
- [2] UNDP. (2008). *Human Development Report*. (www.undp.org/poverty/propoor.htm). [26.11.2008].
- [3] Kaynak, M. (2005). *Kalkınma İktisadı*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- [4] Aktan, C.C. & Vural, İ.Y. (2002). Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri. (Ed.: Coşkun Can Aktan). *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- [5] Buğra, A. (2005). *Yoksulluk ve Sosyal Haklar*. Ankara: STGM.
- [6] Demir, S. (2006). *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişme İndeksi ve Türkiye Açısından Değerlendirmesi*. Ankara: DPT.
- [7] UNDP. (1993). *Human Development Report*. New York: Oxford University Press, 10.
- [8] World Bank. (2000/2001). *World Bank Report, Attacking Poverty*. Washington D.C.: World Bank, 6-12.
- [9] IMF. (2004). *Azerbaijan Republic: Poverty Reduction Strategy Paper Progress Report*. IMF Country Report. No.04/322. Washington D.C.: IMF, 6.
- [10] Çavuşoğlu, N. (2002). Sosyal Hakların Gerçekleştirilmesi. (Ed.: Y.Özdek). *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- [11] Korten, D. (1990). *Getting To The 21 st Century Voluntary Action And The Global Agenda*, West Hartford: Komarian Press.
- [12] Clark, J. (1995). *Democratizing Development, The Role Of Voluntary Organizations*. London: Earthscan.
- [13] Farrington, J. (1993). *Non-Governmental Organizations And The State In Asia-Rethinking Roles Sustainable Agricultural Development*. (Ed.: J.Farrington and D.J. Lewis). London: Routledge.
- [14] Şenses, F. (2002). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, 2.Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- [15] UNDP. (2001). *Human Development Report*. Geneva: Oxford University Press, 10.
- [16] UNDP. (2008). *Human Development Report*. (www.undp.org/poverty/civsoc.htm). [27.11.2008].
- [17] İnsel, A. (2004) *Neoliberalizm Hegemonyanın Yeni Dili*. İstanbul: Birikim Yayınları.

- [18] (http://insanca.kadikoy.bel.tr/kadin_arastirmasi01.html). [28.11.2008].
- [19] (http://insanca.kadikoy.bel.tr/kadin_arastirmasi02.html). [28.11.2008].
- [20] Albayrak, A.S.; Eroğlu, A. & Kalaycı, Ő. (2005). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. (Ed.: Őeref Kalaycı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- [21] Agresti, A. (1996). *An Introduction to Categorical Data Analysis*. New York: John~Wiley and Sons.Inc.
- [22] Akgöl, A. & Çevik, O. (2003). *İstatistiksel Analiz Teknikleri -SPSS'de İşletme Yönetimi Uygulamaları*. Ankara: Emek Ofset Ltd. Őti.
- [23] Tatlıdil, H. (2002). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz*. Ankara: Ziraat Matbaacılık.
- [24] Berenson, M. L. & Levine, D. M. (1996). *Basic Business Statistics: Concepts and Applications*. Sixth Edition. New Jersey: Prentice-Hall International.
- [25] Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*. Cilt:1. 2. Baskı. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Esra ACI (eyuksel@marmara.edu.tr) is an Assistant Professor at the Department of Economic Development and International Economics at Marmara University. She has a doctoral degree in Development Economics. Her research areas are development economics, poverty, human poverty, civil society, non-governmental organizations, good governance.

Funda H. SEZGİN (fsezgin@msu.edu.tr) is an Assistant Professor at the Department of Statistics at Mimar Sinan Fine and Arts University. She received her Ph.D. in Econometrics from Marmara University in 2000. Her research interests are financial econometrics, Bayesian statistics, multivariate techniques.